Col·lecció TOMIR n.º 15

Aina Moll

LA NOSTRA LLENGUA

Segona edició

EDITORIAL MOLL
MALLORCA
1994

III. Sa llengo que hem d'ensenyar... i aprendre

Confii que amb tot lo que hem dit fins ara ha quedat ben aclarit que es mallorquí és català, i també ho són es menorquí i s'eivissenc, però que això no vol dir que "està dominat" per sa llengo de Barcelona, sinó que és una branca de sa llengo catalana, com es barceloní n'és una altra i es valencià una altra. I també que tant se val que personalment li donem es nom de "català", com de "mallorquí" o "eivissenc" (o "ciutadellenc", o "pollencí"), mentre sapiguem que *la nostra llengua* no és només allò que xerren -o que poden xerrar, si l'aprenen es que no la saben- es 700.000 habitants de ses Illes Balears, sinó sa que parlen uns 7.000.000 de persones dins un territori que té més de 10.000.000 d'habitants.

És important que tots tenguem ses idees clares sobre aquest punt, perquè amb idees clares es nom que cadascú doni a sa llengo que parla no té cap importància; però si es nom respon a una confusió sobre s'extensió real de sa nostra llengo, o a sa por d'una *imposició des català a ses Illes* -entenent per "català" allò que no es parla aquí-, una desorientació general sobre allò que parlam podria ser un gran obstacle per sa normalització lingüística de ses Balears.

Per això m'interessa insistir-hi una vegada més, presentant-vos en primer lloc un diàleg que és inventat, però que podria molt ben ser una conversa real, com sens dubte saben molts de directors o caps d'estudis de centres escolars.

DIÀLEG

Lloc: Despatx d'un director d'escola.

Personatges: Director i Pare i Mare d'un pàrvul.

P. - Bon dia tenga.

D. - Bon dia i bona hora. Seguin, per favor. En què else puc servir?

P. - Tenim un nin que complirà quatre anys i el volem ingressar a un parvulari es curs que ve. Com que vivim en aquest barri, mos agradaria que vengués an aquesta escola.

D. - Molt bé. És sa que li toca, si és d'aquest barri. No hi ha inconvenient.

M. - Mos han dit que porem triar sa llengo d'ensenyança des nin.

D. - Efectivament, tenim "doble línia" lingüística. Hi ha un grup que rep ses classes en castellà i un altre en mallorquí.

P. - En mallorquí, o en català?

D. - Tot és u. Jo he dit "en mallorquí", però podria haver dit "en català".

P. - Sí, ja sé que diuen que és sa mateixa llengo, però jo vui que li ensenyin es mallorquí.

D. - Ja li he dit...

P. - Jo lo que vui sebre és si li ensenyaran a dir "tassó" o "got", per exemple.

D. - Que no sap dir "tassó", es seu nin?

P. - Ja és segur!

D. - Idò no ha de mester que l'hi ensenyem. Però li ensenyarem com s'escriu "tassó", i també que hi ha nins que xerren sa mateixa llengo i diuen "got". No passi pena, que amb lo que es nin aprendrà a s'escola, no perdrà gens es mallorquí. Al contrari, el sabrà xerrar i escriure millor que vostè.

P. - Jo d'escriure no en sé. A mi no me n'ensenyaren a s'escola.

D. - Encara és a temps d'aprendre'n. Hi ha moltes coses que hem après fora de s'escola.

P. - Mai m'havia passat pes cap. Però a lo millor hauré de fer un pensament... No em faria cap gràcia fer es ridícul davant es meu fii.

M. - A mi també m'agradaria aprendre'n, per poder ajudar an es nin a fer es *deberes*.

D. - Quan vulgui. Hi ha moltes mares que n'aprenen, en cursos per a adults que feim a s'escola mateix. Bé, idò, d'acord. Posaré es nin en es grup de català... o de mallorquí, com vulguin: pes nom no mos baraiarem. I estic segur que no se'n penediran.

Jo també estic segura que no se'n penediran. I també que comprovaran que es nin, a més de xerrar es mallorquí tan bé com ells o més, l'escriurà amb tota naturalitat, i que es seus coneixements de castellà seran tan bons o millors que es des nins que aprenen en castellà: a Catalunya està ben comprovat (i abans s'havia comprovat al Quebec, d'on es catalans s'han inspirat en qüestions de política lingüística i de pedagogia), especialment en s'ensenyança de nins castellanoparlants pes sistema dit d'*immersió*.

Però d'això en parlarem més endavant. Ara m'interessa fer notar dos aspectes de sa postura d'aquest pare, que són símptoma clar de sa situació lingüísticament anormal que patim.

Sa "catalanofòbia"

En primer lloc, s'interès que es nin aprengui només "mallorquí" no és una simple qüestió de nom, que no tendria cap importància. Hi ha també un rebuig de "lo català", entenent per "català" allò que no està acostumat a dir o a sentir dir: així, rebutja "got" perquè és forma no usual a Mallorca, i es menorquins poden rebutjar "tassó" pes mateix motiu, ja que ells diuen "got".

Això és una visió limitada de sa llengo, que ens du a tancar-mos dins sa nostra varietat lingüística local -una branqueta petitíssima de s'abre des català-, i a continuar necessitant es castellà per escriure, o per parlar amb es venguts de fora. O a no ser capaços de parlar de ciència en sa

nostra llengo, i fins i tot introduir en sa conversa familiar munts de paraules castellanes, com *deberes, cubito, bocadillo, lavadora, cenicero, cubo de sa bassura*, etc., o aquelles "fórmules-comodí" que s'usen constantment en sa conversa, com *hombre, pues, bueno, por supuesto, desde luego, entonces*, que hem trobat en abundància entre es que responen a s'enquesta, i que podeu sentir en boca de sa gran majoria d'illencs.

És curiós que tanta gent empri amb tota naturalitat aquestes paraules que no són de sa nostra llengo, i en canvi tengui tant de recel a emprar-ne de catalanes que aquí són poc corrents. I es mal és que molts de catalans tenen aquesta mateixa visió limitada des patrimoni lingüístic comú. Ells no tenen por de cap "imposició des mallorquins"; al contrari, manifesten una gran simpatia per ses modalitats insulars des català... però n'hi ha molts que les veuen com una cosa exòtica, no com a bagatge propi: no empren mai sa paraula "al·lot", per exemple, encara que està en es "Diccionari General de la Llengua Catalana" de Pompeu Fabra, sense cap localització territorial; i no dirien per res paraules com *cercar, enguany, capell*, etc., que consideren "pedants", simplement perquè ells diuen *buscar, aquest any, barret*, etc. Si tots ho féssim així, cada modalitat dialectal es convertiria en una espècie de ghetto: només serviria per comunicar amb es conciutadans, i arribaríem a donar sa raó an aquella senyora que deia que "es català no val res, perquè amb ell no porem anar enlloc".

Tots hem de poder disposar amb tota llibertat des patrimoni lingüístic de tots: hem de poder triar entre emprar només paraules i expressions de sa nostra illa o des nostro poble, o de sa nostra família, o bé mesclar tranquil·lament formes de totes ses terres de llengo catalana. I hem de reclamar es protagonisme que, dins es 10.000.000 de ciutadans de terres de llengo catalana, correspon an es 700.000 illencs, ara que es català entra a Europa i s'estudia a centenars d'Universitats.

Analfabets en sa nostra llengo

Es segon gran símptoma de situació anormal, en ses paraules des pare de família des diàleg que comentam, és es fet que "ni tan sols li hagi passat pes cap" aprendre d'escriure sa seva llengo.

Qualsevol persona no analfabeta de qualsevol país normal sap llegir i escriure sa llengo que parla. Aquí, en canvi, hi ha molta de gent que no sols sap escriure en castellà, sinó fins i tot en dues o tres llengos estrangeres, i que és incapaç d'escriure una carta familiar en s'idioma que parla amb sa família. I ho considera sa cosa més natural del món.

A s'enquesta de TVE-Balears sobre sa llengo, aquesta deficiència és ben patent: Hi ha gent que declara que sap llegir i escriure, però són una petita minoria, formada sobretot per infants i adolescents. Ses poques persones grans que diuen que en saben, fan constar que no tenen gaire oportunitats de practicar-ho (aquesta és una altra característica típica de ses situacions anormals). Exemples:

Un menorquí (núm. 13). - El rall sempre que puc. El llig, lo que puc, i l'escric també. A sa feina no puc... no puc fer-ho sempre, però lo que puc sí que ho faig.

Una al·lota mallorquina (núm.39) - *Bueno*, es mallorquí si porem. Però hi ha coses que... Vegades no pot esser, volen es castellà, segons...

Una altra mallorquina - Sí. Habitualment, no, però si puc, sí.

Sa gran majoria, però, a sa pregunta de si sap escriure, respon amb un simple "no" (n'hi ha qualcun que diu que sí, però quan entén que es tracta d'escriure en català rectifica), o amb fórmules com aquestes:

- El rall, però no l'escric.
- *Bueno*, açò... no massa correctament. Escric més es castellà.
- Jo el sé parlar. Ara, no el sé escriure correctament.
- La rall, però escriure-la, no. Aquí normalment escrivim en castellà.
- El llegesc, però no el sé escriure. Vaja, correctament no el sé escriure.
- Jo, en castellà. Es meus al·lots ja saben escriure es mallorquí.
- No. Ho xerr, però no ho sé escriure. L'escriuria, però amb moltes faltes, segurament.
- *Bueno*, escriure... però no tenc gramàtica i faria una cantidat de faltes tremenda. Jo escriuria així com m'ho sent, *ni más ni menos*.
- En mallorquí no hi escric. Escrivim en castellà, però...

- Jo lo que emplei és s'espanyol, *desde luego*.
- En castellà; en castellà, escric, perque de mallorquí no me n'ensenyaren a escola. Estava privat.

Si descomptam sa jovenalla ("Jo escric sempre en mallorquí". "Sí, sé parlar i escriure es mallorquí". "Sí, l'escric. *Bono*, depèn... però sí, l'utilís bastant". "Parlar, sempre; escriure, solc escriure en castellà, o català, segons com me ve". "Sé escriure en català". "La sé escriure i la sé parlar bé"), es panorama és en conjunt bastant desolador. I no és un panorama deformat per culpa de sa mostra -encara que es tracta d'una simple enquesta de carrer, no d'una enquesta sociològica, que permeti deduccions científiques-, sinó que es correspon prou bé amb lo que sabem per ses estadístiques.

Per ses dades des padró de 1986, sabem que només setze de cada cent habitants de ses Balears sap llegir i escriure sa nostra llengo; i entre sa gent de més de 45 anys, només vuit de cada cent en saben.

Ets infants i es joves en saben més que sa gent gran: sa franja d'edat en millors condicions és sa de 15 a 19 anys: es 47 % sap escriure en català, enfront des 43 % de 10-14 anys i des 16 % de 6-9 anys (percentatge que supera es dets adults de 25 anys en amunt, i duplica es des qui tenen més de 45 anys). No hi ha dubte que s'ensenyança escolar fa possible que d'aquí a pocs anys tots es joves estiguin alfabetitzats en sa nostra llengo. I quan tots ets infants de deu anys siguin capaços de parlar-la i escriure-la correctament, es grans que no en sàpiguen se sentiran "en ridícul" davant ells -sobretot perquè ells sabran també es castellà, tan bé o més que es grans...

Però perquè ells tenguin ocasió de practicar es coneixements que adquireixen, és necessari que es normalitzi s'ús de sa llengo per part de sa gent gran. Per això és molt convenient seguir es consell des director d'escola que hem "sentit", i aprofitar es cursos d'adults que s'organitzen amb es patrocini des Govern Balear o dets ajuntaments. Fins i tot val la pena començar a escriure amb moltes faltes, "tal com m'ho sent", com deia un dets enquestats. Provau-ho, i veureu que en haver escrit a un fill o a un amic en sa llengo amb què hi parlau habitualment, ja no li podreu tornar a escriure en castellà i sa correspondència guanyarà molt en naturalitat.